

ROLNIK

ORGAN C. K. GALICYJSKIEGO TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO
wychodzi w każdą sobotę

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką pocztową:

w Państwie Austriackiem.

rocznie . . . . . 8 koron. | półrocznie . . . . . 4 koron.

W Rosji rocznie 5 rubli sr. — W W. Księstwie Poznańskim 3 talary.

Członkowie galic. Tow. gospodarskiego płaćący 10 K. wkładki rocznej, otrzymują „Rolnika“ bezpłatnie.

Ogłoszenia zamieszcza się za opłatą 15 h. od wiersza trzy razy łamanego, drobnym drukiem, albo za jego miejsce.

Przy częstszym inserowaniu oraz przy ogłoszeniach większych, znaczny rabat.

Ogłoszenia przyjmuje: Agencja Ogłoszeń, Lwów, pasaż Hausmanna 3.

Manuskryptów niemieszczonych nie zwraca się.

Reklamacje uwzględnia się tylko do wyjęcia numeru następnego.

Przedruk bez podania źródła niedozwolony.

Redakcja i Administracja „Rolnika“ ul. Słowackiego 1. S. II. piętro.

TREŚĆ:

Cła niemieckie a nasze rolnictwo, przez K. M. — Rolnictwo na wystawie lubelskiej 1901 r. (Leon Puzyra) — Włości rentowe, (Witold Lassota) — Korespondencje, (J. Krzysztofowicz) — Motory benzynowe i spirytusowe w rolnictwie, (Mieczysław Komarnicki) — Kronika. — Drobne wiadomości. — Z piśmiennictwa rolniczego. — Wiadomości handlowe.

Cła niemieckie a nasze rolnictwo.

Ogłoszenie w berlińskim urzędowym *Reichsanzeige* projektu nowej taryfy celnej, którą rząd niemiecki ma przedłożyć pod uchwałę rady związkowej i parlamentu Rzeszy wywołało nie małe zaniepokojenie w kołach rolniczych państw ościennych w szczególności zaś państw wywozających produkta rolnicze do Niemiec, jak Rosya i Austria.

I nie dziw — bo choć oddawna wiadano o tem że rolnicy niemieccy, dobrze zorganizowani, prą silnie na swój rząd, domagając się podwyższenia ceł rolniczych; jakkolwiek spodziewano się ogólnie takiego podwyższenia; to jednakże ogłoszona taryfa celna przewyższyła wszelkie pod tym względem oczekiwania i obawy. Na szczęście oczywiście nie jest ona jeszcze faktem i nie została jeszcze dotąd radzie związkowej przedłożoną, a przed parlament przyjść ma dopiero w zimie.

Jest to zatem dopiero projekt tylko na papierze. Przed 3-ma tygodniami podaliśmy krótkie zestawienie najważniejszych pozycji co do produktów rolniczych, tu raz jeszcze przypomnimy te cyfry, uzupełniając je nieco i zastanowimy się nad ich znaczeniem dla naszego rolnictwa. Porównywać tutaj będziemy nową taryfę z dziś obowiązującą między Austryą a Niemcami t. zw. taryfą traktatową. I tak zamierzono podnieść cło od 100 kg.

żyta	z 3.50 mk. na 6 — mk
pszenicy	z 3.50 " " 6.50 "
jęczmienia	z 2. — " " 4. — "
owsa	z 2.80 " " 6. — "
hreczki	z 2. — " " 3.50 "
prosa	z 1. — " " 1.50 "
kukurudzy	z 1.60 " " 4. — "
słodu jęczmiennego	z 3.60 " " 6.25 "

słodu z innego ziarna	z 3.60 mk. na 9.00 mk.
grochu, bobu, fasoli	z 1.50 " " 4. — "
bobiku, wyki, łubinu	z 1.50 " " 2.50 "

Jak widzimy cło od ziarna, produkowanego w rolnictwie, podwójno a niekiedy nawet potrójno, oczywiście w celu o ile możności przyszłego ograniczenia dowozu i podniesienia produkcji własnej. Jeżeli zastanowimy się nad ewentualnem znaczeniem takiego podwyższenia dla nas, to przedewszystkiem to przypomnieć musimy, że wywóz zboża z Galicyi przy dzisiejszych stosunkach produkcji i gęstości zaludnienia długo jeszcze pozostanie minimalnym

Ograniczenia wywozu zatem obawiać się nie potrzebujemy — natomiast słuszną obawą jest przed spadkiem cen z innych powodów. Export zboża ze wschodu, mianowicie z Rosyi bardzo obfity, skoro znajdzie zapórę w postaci ceł wysokich na granicy niemieckiej zacznie szukać dróg innych i całą siłą zważyć się może na rynki austriackie, obniżając cenę produktów rolniczych u nas. — To jest obawa uzasadniona, nawet i wtedy, gdyby cła niemieckie nie były tak wysokie, ale dopóki choćby o 1 feniga będą wyższe niż austriackie! — Ztąd postulatem ochrony rolnictwa naszego powinno być: przy nowych traktatach handlowych postawienie ceł od produktów rolniczych tak wysokich, aby one mogły równie przeciwdziałać napływowi nadmiaru tych produktów z krajów taniej produkujących. Cło od słodu jęczmiennego projektowane z 2-krotnym prawie podwyższeniem mogłoby wpłynąć wogóle nie korzystnie na zbyt lepszego browarnego jęczmienia u nas — w wyższej mierze jednakże dotknęłoby to inne kraje austriackie, mianowicie Czechy i Morawy.

Także i zbyt na nasiona strączkowe, których dość znaczne ilości idą z Galicyi na zachód, ucierpiałby prawdopodobnie nie mało.

Co do nasion roślin pastewnych to projekt taryfy niemieckiej nazacza na nasienie koniczyzny czerwonej, białej, lucerny i innych podobnych roślin cło w wysokości 5 mk. od 100 kg. a za trawy 2 mk. od 100 kg., gdy dotąd były te nasiona wolne od cła zupełnie. Wobec znacznej wartości tych produktów, cło takie choćby ono faktem się stało — donioślejszego wpływu na naszą produkcję nie wyrwie, tem bardziej, że Niemcy i tak będą skazani na sprowadzanie nasienia koniczyzny z zagranicy, zatem ze wschodu

O wiele większe obawy budzić może cło od chmielu, które więcej niż podwojono. Gdy dotąd według taryfy traktatowej, wynosi ono 14 mk od 100 kg. to w projekcie rządu niemieckiego figuruje w wysokości aż 40 mk; cło od lupuliny samej także i to jeszcze w nierównie wyższym stopniu zamierzono podnieść bo z 14 mk. na 60 mk. Wobec silnego zapotrzebowania chmielu z zewnątrz cło takie zrazu wpłynie tylko na podniesienie się cen chmielu w Niemczech: na zewnętrzne tj. nasze ceny na razie by nie wpłynęło, gdyż zapotrzebowanie w jednej chwili zmniejszyć by się znacznie nie mogło — z czasem jednak gdy produkcja wewnętrzna chmielu w Niemczech pod ochroną tych ceł rozwinię się na wielką skalę, może się wywóz z Austrii a zatem i z Galicji bardzo znacznie zmniejszyć — a wówczas i ceny uległyby naturalnie znacznie niższe. Znacząłoby to tyle co podcięcie podstaw austriackiej produkcji chmielu, produkcji będącej podwaliną dobrobytu wielu okolic. Przechodząc dalej do innych ziemiopłodów mianowicie do produktów ogrodniczych i sadowniczych widzimy w projekcie niemieckim tę samą dążność o ile możliwości ograniczenia dowozu, a rozwinięcia produkcji wewnętrznej. I tak na bulwy i cebulki kwiatowe dotychczas wolne nałożono cło 10 mk. od 100 kg. — cło w porównaniu do wartości zwykłej jeszcze bardzo mierne. Owoce ziarnkowe (gruszk, jabłka), przesyłane wagonami *alla rinfusa* lub we workach, zatem wszystkie mniej wartościowe owoce, przeważnie na wyrób jablecznika, pozostawiono jak dotąd bez opłaty natomiast owoce w innym opakowaniu,

lepsze, deserowe i t. d. mają opłacać 6 mk. od 100 kg. znaczne także podwyższenie projektują od suszonych jarzyn, owoców i konserw. Z produktów zwierzęcych największe znaczenie w stosunkach handlowych naszego kraju z Niemcami ma masło, a przedewszystkiem jaja. Bydło i nierogacizna a również i konie także wysokiem cłem mają być obłożone — tu jednakże trudno o zmniejszenie się jeszcze dalej wywozu z Galicji do Niemiec, gdyż obecnie wskutek niejasnej stylizacji i umyślnie niekorzystnej interpretacji konwencji weterynaryjnej z Niemcami, wywóz ten prawie że nie istnieje. Masło ma być obłożone cłem 30 mk. w porównaniu do dotychczasowego 16 mk. o jaja z 2 mk na 6 mk. na 100 kg., a więc w trójnasób, że jednak zapotrzebowanie co do jaj jest wielkie, zatem i co do tego wyparcie dowozu z Galicji dopiero po pewnym czasie w miarę wzrostu produkcji wewnętrznej nastąpić by mogło.

Projekt powyższy niemieckiej tarycy celnej, prawdopodobnie nie stanie się nigdy w całej pełni obowiązującym. Silna akcja mocarstw ościennych i bardzo silna opozycja wewnątrz, spowoduje bez wątpienia ustępstwa w jednym przedmiocie. Pytanie jest wogóle czy projekt ten, nie został z góry, umyślnie, nieco „na zamiar“ wygórowany, aby było z czego przy następnych targach opuszczać. Jego przedwczesne nieco ogłoszenie, jakkolwiek pozornie przypadkowo tylko i nie umyślnie wydaje się być manewrem hr. Buelowa — aby z jednej strony dać konserwatywno rolniczemu kołom objaw najlepszej chęci i dowód wypełnienia wielu poczynionych obietnic — z drugiej zaś przygotować niejako przeciw projektowi opozycję, która na dobre w parlamencie rzeszy dopiero wybuchnie. Jakkolwiek jest, to jednak w każdym razie — przygotowani być możemy, że przy nowych traktatach które od 1 stycznia 1904 obowiązywać będą — Niemcy nałożą wyższe niż dotąd cła na produkta rolnicze — choć nie w tej mierze jak w ogłoszonym projekcie. Zadaniem kół rolniczych naszych winno być w obec tego: postawić jako konieczny warunek skutecznej ochrony krajowego

Rolnictwo na wystawie lubelskiej 1901 r.

(Dokończenie).

Obok bydła rogatego pięknie przedstawiała się wystawa świń i owiec.

Lubelskie chowa obok b. poprawnych Yorkshirów ogromnej wagi, Tamsworty. W dziale świń otrzymali pp. Ant. Budny i Piaszczyński ze Snopkowa medale złote.

Wystawę owiec stanowiło 150 sztuk ras: Negretti, Elektoral-Negretti i Rambouillety z kierunkiem mniej na opas a więcej na wełnę. Tu medalami złotymi nagrodzeni zostali pp. Brzeziński ze Skrzyszowic i Morawski z Czulczyc.

Plody leśne i torfy znajdowały się w osobnym pawilonie. Na wstępie wpadały w oczy tablice z datami statyst. z których ważniejsze pozycje wyjmuję.

Gubernia lubelska posiada lasów wielkiej wł. ha	446.330 m.
" " " " " małej " " "	66.180 "
" " " " " rządowych " " "	43.210 "
" " " " " majorackich " " "	22.520 "
razem	578.236 m.

Lasy są przeważnie 55%, sosnowe 5% stanowi dąb resztę drzew wypełniają inne gatunki, buk, osika i t. d. Kultura lasowa prócz większych dominiów prowadzonych wzorowo nie uczyniła postępu takiego jakiego uczynić mogła, a to przedewszystkiem z powodu braków w ustawie lasowej i niuregulowanych dotychczas stosunków serwitutowych.

Przemysł drzewny natomiast rozwinął się szeroko. Na wystawie, w dziale kultur lasowych widzieliśmy owoc pracy: Ks. Woronieckiego, PP. Józefa Piaseckiego, St. Wessla, Kleniewskiego Jana. Były to sadzonki leśne, fotografie i mapy kultur, przekroje kłoców, narzędzia przy kulturach używane i buchalteryja lasowa.

Przemysł leśny przedstawiony był przedewszystkiem przez Towarzystwa przemysłowe leśne, hr. Ostrowskiego, Maryi hr. Orsetti i p. Fudakowskiego; ostatni na szeroką skalę produkuje patyczki na zapalki podając przytem ciekawe cyfry. Majątek ma założony nad austriacką granicą.

Milion sztuk patyczków kosztuje loco Belzec	4:50 rubli
" " " " " Wiedeń	5:40 "
" " " " " Aleksandrya	6:35 "

rolnictwa ustanowienie ceł w takiej wysokości iżby produkt rolniczy z krajów wschodnich nie mogły zamiast do Niemiec zwracać się do Austrii i deprecjonując produkt miejscowy. — Żądania też obu stowarzyszeń rolniczych w powyższym postulatcie się streszczają.

K. M.

Włości rentowe.

(Dokończenie).

Celem nowych ustaw o włościach rentowych jest zapobieżenie zanikowi średnich gospodarstw rolnych, który u nas coraz gwałtowniej objawiać się poczyną. Przyczyn tego groźnego symptomatu chorobliwego stanu rolnego gospodarstwa u nas szukać należy w smutnej sławy zdobyczach, jakimi nas obdarzył liberalizm i kapitalizm zrodzony w miastach.

Nieznający ani natury ani potrzeb gospodarstwa rolnego, obcy interesom rolnika, uważający ziemię za pole wyżysku dla siebie, kapitalizm i liberalizm dorwawszy się władzy, częścią przez nieznaną sobie rzecz, częścią z pobudek egoistycznych, począł stosować w prawodawstwie do życia gospodarzo-rolniczego zasady wprost zgubne dla pomyślnego rozwoju rolnictwa.

Ziemię począł traktować jako towar, stosować do niej w prawie spadkowym i obligacyjnym te same zasady co do kapitału. Dozwolono zupełnie wolnego dzielenia ziemi, zastosowano do niej kredyt odpowiadający gospodarstwu kapitalistycznemu, o krótkich terminach, wypowiadalny z którym wkrótce łączyć się zaczęła lichwa. Ceny ziemi począł podwyższać sztucznie, korzystając z tego, iż niedaje się ona pomnażać w nieskończoność i przenosić z miejsca na miejsce.

Nadto cenę tę uczyniono zawisłą także od fluktuacji cen produktów, którą znów wywołały najczęściej nieuczciwe spekulacje giełdowe. Przy działach spadkowych wartość ziemi obliczano nie według przychodu z niej lecz według tych sztucznie utworzonych cen ziemi.

Wszystko to razem doprowadziło w praktyce do obdłużenia ogromnego własności ziemskiej wszelkiej kategorii, do bezustannych egzekucyjnych sprzedaży majątków ziemskich, a to tembardziej, że ziemię uczyniono odpowiedzialną także za osobiste długi właściciela. Na sprzedażach egzekucyjnych zarobili właściwie tylko spekulanci, którzy szczególnie w dziale średniej włościńskiej własności rozbijali niemal zawsze kupione na licytacji większe kompleksy ziemi na części drobne, sprzedawane z zarobkiem. Z drugiej strony swoboda dzielenia gruntów najpotężniej z okazji działów spadkowych występująca, potęgowała w nieskończoność to rozdrobnienie gruntów. I tak doszło do tego, że dziś możemy powiedzieć, iż mamy w stanie włościńskim na roli 9/10 nędzarzy gruntowych na 1 lub 2¹/₂ morgach siedzących.

Co zaś zostało jeszcze z średniej własności ziemskiej ginie pod ciężarem długów i egzekucji z wielką umiejętnością przez obce żywioły kraju naszego wyzyskiwanych.

Włości rentowe w dwojaki sposób mają zapobiedz tym klęskom gospodarczym. Przez stworzenie kredytu hipotecznego (pożyczka rentowa) odpowiednio interesom średniej ziemskiej własności zorganizowanego, którego niestety u nas dotąd tak jakby nie było, umożliwionem zostanie rolnikowi, posiadającemu mały kapitał zakładowy — nietylko nabyć na własność bez niebezpieczeństwa ekonomicznego średnią własność ziemską, lecz także urządzać ją odpowiednio, utrzymać się przy niej i po spłaceniu renty dojść nawet do dobrobytu.

Z drugiej strony ograniczając podzielnosc włości rentowych przez długi szereg lat, ustawy nowe potrafią prawdopodobnie odzwyczaić właścicieli włości rentowych od zgubnego nałogu dzielenia gruntów i przyzwyczają ich do pozostawienia niepodzielnej włością i po spłacie pożyczki.

W drugim rzędzie celem nowych ustaw jest ratowanie już istniejących gospodarstw średniej wielkości od ruiny finansowej. W tym celu właścicielowi takiej włości będzie mogła być udzieloną pożyczka rentowa

Dużych tartaków w posiada lubelskie około 30.

Przemysł eksploatacji torfu budzi się również z uspienia PP. Dziewicki, Klebicki i Śliwowski przedstawili swe produkty torfu surowego, prasowanego i ściółki torfowej.

Poważne miejsce w lubelskim zajmuje stawiartwo. Przestrzeń pod zalewami sztucznymi wynosi 8—9000 morgów, wód dzikich jest około 5000 m. Dochód ze stawów dzikich oblicza „Gazeta rolnicza“ na 52 funty, z zalewów sztucznych 180 funtów z morga. Roczny dochód gubernii z gosp. rybnego wynosi 165.000 rubli rocznie, a morg zalewów daje 25—30 rubli. Liczne okazy wypełniło akwaryum bardzo starannie urządzone gospodarstwa rybne przedstawiają dominia: Stojeszyn, Tarnawadka, Potoczek, Muszana, Rejowiec.

Widząc tę wszechstronnie bogatą rolniczą produkcję mimowoli na myśl przychodziły jej koszty, tu znów miarodajne cyfry znajdujemy w „Gazecie rolniczej“ Nr. 25.

Zapłata fernala wynosi rocznie: 18—21 rubli 12—12¹/₂ k. zboża 140—200 prętów (t. j. ¹/₂—²/₃ morga) ogrodu, 1—3 krów, mieszkanie i opał potrzebny.

Zapłata robotnika dziennego dochodzi do 50 kopijek przeciętnie 19—28¹/₂ kopijek.

Praca akordowa: zoranie morga 60 kop. do 2 r. 20 kop. sprzęt siana 40 kop. 5 rubli, zboża 60 kop. do 4 rubli. Robotnik jest dosyć łatwy, w wyjątkowych wypadkach z Galicji zachodniej sprowadzany.

Rolnictwu lubelskiemu z wielką przedewszystkiem pomocą przychodzą instytucje kredytowe prócz towarzystw i syndykatów rolniczych jedyne pole do pracy dla nas publicznej pod zaborem rosyjskiem.

1. Towarzystwo kredytowe ziemskie. Długi na majątkach wynoszą 15.315.165 rubli w przecięciu z r. 1893 na morgu 42 ruble 20 kop. Wysokość obdłużenia do ceny ziemi waha się 30—40⁰/₀. Listy są 4¹/₂ i 4⁰/₀.

2. Kasa przemysłowców w założoną według zasady b. długoletniego prezesa tej instytucji p. Krausa który mawiał:

„Szlachcic polski jest z gruntu rzeczy rzetelny człowiek, sprzeda ostatnią koszulę a dług odda, ale rzadko kiedy zapłaci w terminie, trzeba tedy wyznaczyć

na spłatę długów i zagospodarowanie jego własności, która w zamian za to stanie się włością rentową.

Ale ten drugi cel nowe ustawy będą mogły osiągnąć tylko w części. Uratować bowiem będzie można włość rentową tylko w tym wypadku, gdzie długi nie będą przenosić $\frac{3}{4}$ wartości szacunkowej (w znaczeniu ustaw) włości, względnie trzydziestokrotnego iloczynu czystego dochodu katastralnego z danej własności ziemskiej. Do tej bowiem tylko wysokości może być udzieloną pożyczka rentowa. Niemożna będzie zaś ratować własności średniej ziemskiej wyżej obdłużonej lub już wystawionej na sprzedaż egzekucyjną. Stanowi to wielki błąd ustaw. Żałować należy, że ich twórcy niezapamiętywali się w tym względzie na projekt włości rentowych niższo austriacki, który głównie mając na oku ratowanie ziemi od zbytecznego obdłużenia kredytem dla niej niestosownym i szkodliwym, obmyślił bardzo dobre ku temu środki.

Przyznanie prawa pierwszeństwa do kupna przy licytacji takich ziemskich majątków organom tworzącym włości rentowe, nałożenie na innych licytantów obowiązku uiszczenia całej ceny kupna w gotówce, aby w ten sposób zmniejszyć niebezpieczeństwo ich konkurencyi, wprowadzenie systemu t. z. oblacyi dobra ziemskiego t. j. dobrowolnego odstąpienia go przez właściciela organom włości rentowe tworzącym, celem oczyszczenia wszystkiego z długów i przemiany go w włość rentową na rzecz dawniejszego właściciela, oto szereg tych cennych środków prawnie — ekonomicznych.

Ale ustawy nowe popełniają dalej jeszcze błąd co do stosunku włości rentowych do różnych form kredytu będących w użyciu. Oto pozwalają one właścicielowi włości obdłużać ją, byle tylko nowo zaciągnięte długi nie miały pierwszeństwa przed pożyczką rentową.

Dalej nieuznawają odprzedalności włości za osobiste długi jej właściciela.

Z drugiej strony nie stwarzają odpowiednio systemem rentowym urządzonych dalszych kredytów meljoracyjnych, dalej kredytów na wypadek klęsk ele-

mentarnych dla właścicieli włości. Łatwo więc będą mogli ci właściciele przyjść w smutną kolizję konieczności uciekania się do długów prywatnych szkodliwych, które może nawet z umysłu obce żywiły u nas będą podsuwały w egoistycznych zamiarach. Te długi będą mogły łatwo spowodować nowe wystawienie włości na licytację. Właściciel dotychczasowy, wybrany przez władze włości rentowych zostanie usunięty z włości. W jego miejsce przyjść może żywioł gospodarzo najszkodliwszy z obcych elementów naszego kraju. Komisya włości rentowych w obec niego będzie miała tylko prawo wypowiedzenia pożyczki rentowej. Jeśli on jednak będzie miał dość pieniędzy, by ją spłacić zaraz, włość zagospodarowana zabudowana i urządzona kredytem kraju przejdzie w obec ręce.

Ustawy winne były odrazu obmyśleć wszelkie rodzaje dalszych jeszcze kredytów rentowych potrzebnych właścicielom włości, a natomiast wydać bezwzględny zakaz obarczania tych włości innymi kredytami, a nawet zakaz sprzedaży tej włości, tak samo jak bezwzględnie niedopuszczyć dzielenia włości na części idealne i możliwości sprzedaży tych części, a natomiast odrazu wydać stosowne przepisy spadkowe dla włości. Z takiego bowiem chwytliwego stanowiska jakie w tym względzie ustawy zajęły przez to, iż z jednej strony niechciały, wzorem innych ustawodawstw zawrzeć w swej treści także przepisów spadkowych, a z drugiej musiały z konieczności przyjąć podzielnosc włości na idealne części, żeby umożliwić jej przejście na spadkobierców właściciela włości, mogą wyrzucić znów najfatalniejsze skutki.

Nieprzychydzające u nas do prowadzenia wspólnego gospodarstwa rodzeństwa włościańskie, które także mało posiadają podstaw etycznych dla rodzinnego zgodnego pożycia, bardzo łatwo będą sprzedawać prawa do swych idealnych części włości rozmaitym ludziom, a prawdopodobnie najczęściej znów obcym żywiołom.

Na włości będą się mogli tedy zejść naróżnorodniejsi współposiadacze. Wprawdzie będą oni musieli ustanawiać pewnego zarządcę włości, ale jeśli między

terminy najdogodniejsze i najrozmaitsze aby mógł płacić kiedy mu dogodniej.

Na zasadzie zatem osobistego długoterminowego kredytu założona dziś kasa przemysłowców liczy 3277 członków i 291.212 rubli majątku prócz b. dużego własnego domu. Zaczęto w r. 1885 z 667 członkami, kapitałem udziałowym 14.028 rubli i 31.502 r gotówki na lokacje złożonej.

3. Towarzystwo wzajemnego kredytu. samodzielna obywatelska instytucja finansowa oparta na podobnych podstawach co nasza krakowska.

4. Związek lubelski Wyborowych ubezpieczeń od ognia instytucja stojąca z wiazku z Warszawskiem Towarz. ogn. w ostatnim 6 leciu wykazuje 41 rubli 42 kop. zwrotu.

5. Ceres nowa warszawska instytucja zabezpieczeń od gradu. Ogół ziemiaństwa dąży do uzyskania ustawy przymusowej zabezpieczenia od gradu i ognia.

6. Syndykat rolniczy lubelski.

Prócz zadania rolniczo-handlowego życzy także krótko terminowych pożyczek. W sprzedaży towarów dochodzi do poważnej cyfry 42.945 rubli 78 kop. Koszta

administracji wynosiły 2.725 r. 22 kop. Wartość towarów na składzie 10.165 rubli.

Wielki postęp, jaki rolnictwo na każdym kroku w Lubelskiem zrobiło nie pozostał bez wpływu i na własność mniejszą. Nie wątpliwie do dobrobytu obopólnego, przyczyniła się zgoda między chatą a dworem i wspólność interesów została tam już poważnie zrozumianą przez obie strony, zgoda jaką chyba tylko napotykałem w W. Ks. Pozn. Włościaństwo rozumiało już tam swój interes dojrzało w garnięciu się do cywilizacji i postępu rolniczego obok zwiększenia potrzeb.

Stykając się kilkakrotnie osobiście z ludem na wystawie przekonałem się o jego sposobie myślenia, kulturze i dobrobycie. Jest obok tego wszystkiego przedewszystkiem polskim i katolickim.

Syndykaty i Towarzystwa rolnicze*) za krótko istnieją by mogły być stać się kierownicą hodowli i rolnictwa a tem samem wywrzeć swój wpływ i na własność mniejszą. Włościańskie gospodarstwa poprawiły się

*) Sekcyja rolna Warszawska ogłosiła nie dawno konkurs celem premiowania wzorowo prowadzonych zagród włościańskich.

współwłaścicielami trafi się jeden nieuczciwy a zrzęzny, będzie mógł nękać tysiącami sp. soby zarządę włości, wyzyskiwać go, a ewentualnie doprowadzić do konieczności sprzedaży włości, która znów będzie mogła przejść w obce niepowołane ręce.

Dalsze słabe strony ustawy o włościach rentowych pochodzą z tąd, iż formułowano je bez dostatecznego potrzebnego w tym celu materiału praktycznego, czyli innymi słowy bez należytego przygotowania się do takiego dzieła. Granicę rozmiarów włości rentowej tak maksymalną jak minimalną oznaczono właściwie na los szczęścia, bez oparcia się o potrzebne daty statystyczne, gdyż ich nie było. Czy minimalne granice 3 ha. nie jest za małą o tem możnaby wiele mówić. Przypominam tylko, że w Prusiech włości 3 ha. rowe miały służyć za środek pomnożenia ludności włościńskiej robotniczej a więc takiej, która z dochodów swej własności wyżę nie może. A przecież u nas włości rentowe mają służyć celowi wytworzenia silnej średniej własności ziemskiej!

Najbardziej jednak uderza ta słaba strona naszych ustaw, która leży w tem, iż pominięto przy ich wydaniu zupełnie normalny związek, jaki zachodzi między włością rentową a parcelacją większej własności ziemskiej, tak niestety u nas grasującą. Tam bowiem gdzie parcelacja większej własności istnieje, włość rentowa nadaje się wybornie dla nadania tej parcelacji cechy rolnego społeczno-gospodarczego procesu. Włość rentowa bowiem z jednej strony zawsze jest dość małą w porównaniu do wielkiej własności, a tem samem nadaje się do parcelacji tej większej własności. Z drugiej zaś strony usuwa włość rentowa niebezpieczeństwo „dzikiej bezplanowej parcelacji tworzącej maleńkie nieproduktywne gospodarstwa rolne. A taką jest właśnie parcelacja u nas.

Należało więc oba te procesy gospodarcze złączyć organicznie w nowych ustawach. Nieuczyniono tego jednak!

Skutkiem tego co tworzeniem włości rentowych osiągnię się dobrego na polu gospodarczo-rolniczem przez

mnożenie silnych średnich własności włościńskich to parcelacja dzika popsuje, mnożąc dalej proletaryat rolny włościński na skrawkach ziemi siedzący.

Chcąc więc zapewnić korzyści trwałe z ustaw o włościach rentowych, należałoby co prędzej uregulować kwestyę parcelacji dziekij u nas przez wydanie przepisów o obowiązku przedkładania planów parcelowania, stosownie zorganizowanej ku temu władzy krajowej i przez ustawowe oznaczenie „minimum parceli“, na które dzielić by można majątki wielkie.

Witold Lassota

Korespondencye.

W sprawie rozpoznawczego badania i szczepienia bydła tuberkulijną. Nr. 8 i 9 Przeglądu weterynarskiego o przyniósł nam artykuł o szczepieniu bydła tuberkulijną, wykonanem przez p. Teofila Sochaniewicza, a jako konkluzyę zamieścił Szan. autor zdania i rady streszczone w dwunastu końcowych ustępach artykułu.

Artykuł ten streszcza się w zdaniu że należy szczepienia rozpoznawcze na koszt kraju i państwa dalej bardzo energicznie przeprowadzać, jak długo się nieosiągnie doświadczeń i materiałów do wydania stosownej pożytecznej ustawy. Właściciele zaś obór mają złożyć zobowiązania, wykonania wszystkich wskazań w systemie tępienia gruźlicy metodą Bang'a, przewidzianych, jak odosobnienie, usunięcie sztuk chorych i pojeźdzanych z obory, dezynfekcyę stajen etc. etc.

Pozwolę sobie jako gospodarz i rolnik na powyższe wyniki szan. autora odpowiedzieć — i sprawę omówić ze stanowiska gospodarskiego, tak jak tam została omówiona ze stanowiska obecnej wiedzy fachowej.

W interesie rolnictwa i dobrobytu krajowego, leży zwalczanie tej zarazy: ale zwalczanie, nie jest to samo co zbieranie doświadczeń w celu uzyskania materiału do ustawy, tu ofiarności pojedynczych rolników nie wystarczy, choćby nawet byli członkami komisji podatkowej w radzie państwa. Gdyby Szan. autor powiedział był, że mu chodzi o doświadczenia z tuberkulijną a nie o tępienie gruźlicy — odpowiedź moja stałaby się zbyt — bo rzeczwiście należy jeszcze w tym kierunku robić obszernie doświadczenia, — ale orzeczenie

wylącznie, zasługą własną, pracą szczerą pojedynczych większych właścicieli a w końcu ostrą ręką rządu w walce przeciw lichwie i pijaństwu. Brak również trybunów włościństwa znajdujących wdzięczny kawałek chleba w podsycaniu nienawiści kastowych a odrywających go od poważnej, realnej codziennej pracy, przyczynia się bez kwestyi do jego dobrobytu i wyższego kulturowego poziomu. Obywatelstwa lubelskiego należy się uznanie że było ono jedno z pierwszych które idąc za radą niezapomnianego ks. Adama Czartoryskiego, przystąpiło do uregulowania stosunków włościńskich

Emigracyi nie ma. Bank włościński i przeszło 150 kas gminnych pożyczkowych z obrotem 1,500,000 r. są na usługi własności mniejszej.

Parcelacja a raczej zakupno majątków większych przez własność mniejszą odbywa się w dwojaki sposób:

1. Parcelacja w właściwym słowa tego znaczeniu, prowadzona przez bank włościński podobna do naszej. W ostatniem dziesięcioleciu nabyto 75,255 m. ziemi na których powstały zagrody 7—8 m. w przecięciu. Cena kupna dochodziła do 90 rubli za morg.

Zmniejszenie własności większej wynosiło w ost. 40 leciu 8% ; powiększenie własności mniejszej 10 2/10%. Bank pożyczał 57 rubli na morg.

2. Nabywanie ziemi formą udziałową. Myśl świeża, która co raz więcej znajduje zwolenników. Kilku lub kilkunastu mniejszych właścicieli nabywa folwark a dając prócz kapitału własną pracę traktuje całe gospodarstwo jako przedsiębiorstwo akcyjne. Ciemna strona parcelacji, że postępek rolnictwa spoczywającego w ręku włościń jest bardzo powolny, bez porównania powolniejszy niż w własności większej, jest tutaj usunięta i przy przymusowej, już intensywniejszej, uprawie większego obszaru, w większej części wykluczona.

Myślą zwracam się raz jeszcze do tamtejszych gospodarstw włościńskich, do gospodarstwa n. p. takiego Piotra Żaka z Leszczyny, któremu gospodarstwo 20 morgowe prócz europejskiego utrzymania dla siebie i liczonej rodziny daje 11 rubli czystego dochodu z morga, do gospodarza z lubelskiego, który w mojej obecności nabył i zapłacił na wystawie żniwiarke samowiązającą dla siebie i t. d. z zazdrością pomyśleć sobie tylko można, czemu te także i u nas tak być nie może?

samo na postawie wstrzykiwań tuberkuliny nie jest jeszcze doświadczeniem i powiem że jest nawet bezcelowym, jeżeli wynik orzeczeń nie jest stwierdzonej sekcyą.

Doświadczenia Ebersa stwierdziły że blisko w 14% wypadków tuberkulina zawodzi, a temsamem tępienie przymusowe ustawą nakazane, na podstawie orzeczeń przy pomocy tuberkuliny wydanych, byłoby jeszcze nie na czasie. Więc w tym kierunku doświadczenia na wielką skalę robione byłyby wskazane jednak to nie jest w możności pojedynczych hodowców, dostarczyć do tych doświadczeń odpowiednią ilość chorych i zdrowych zwierząt, a już najmniej wystarczy sekcyą próbną jednej sztuki, dla kontroli działania tuberkuliny przedsięwzięta.

Zupełnie inaczej rzecz by się przedstawiała, gdyby za pomocą wstrzykiwań tuberkuliny, chore sztuki mogły być uleczone — jednakże tego nieodważy się już dzisiaj nikt twierdzić.

Fröner powiada: *Fuer die Behandlung schwindlichtiger Menschen, d. h. als Heilmittel, hat das Tuberculin mehr und mehr von seinem Nimbus eingebuesst und es ist der Koch'schen Erfindung die Ehrenrettung in der Hauptsache durch die Thiermedizin zuteil geworden, indem das Mittel zwar nicht zur Heilung, aber zur Erkennung latenter Tuberculose bei Haustieren als sehr brauchbar sich bewährt hat.*

Najświeższe twierdzenia Kocha na kongresie londyńskim że gruźlica ludzka i gruźlica bydłęca są dwoma nie ze sobą wspólnego niemającymi mikroorganizmami, osłabia wiarę w tuberkulinę i jej działanie w celach rozpoznawczych pociesmy się jednak tem, że wynalazca tuberkuliny nie karmił nigdy cieląt ludzkim mlekiem, więc prawdopodobnie i tym razem się pomylł.

Zanim się powołam jeszcze na innych autorów pozwolę sobie zwrócić uwagę Szan. autora omawianego artykułu, że rozprzestrzenienie i podtrzymanie wiary w wysoką wartość zozpnozawczego szczepienia, tuberkuliną, leży w interesie Państwa i kraju — że to twierdzenie w sprawach naukowych nie da się zastosować. Chodzi tu więcej o przekonanie, jak o wiarę — a do tego przekonania trudno hodowcom przyjść, jeżeli kraj i państwo niedostarczą odpowiednich funduszy do czynienia obszernych doświadczeń gdzieby orzeczenia były stwierdzane sekcyą. Same orzeczenia nikogo nieprzekonają. Dotychczas mamy tylko dane dotyczące się działania tuberkuliny na indywidua chore, a już mamy 14% pomyłek — to znaczy że 14% chorego bydła zostałyby na podstawie orzeczeń lekarskich, uznane za

zdrowe. — Zupełny nam brak doświadczeń w kierunku wręcz przeciwnym, a mianowicie, ileby zdrowych w skutek tych orzeczeń zostało uznane jako chore, i na jakie straty majątkowe narażony byłby kraj w skutek zawodności Tuberkuliny jako środka rozpoznawczego. Jak długo te dane nie są nam znane, trudno od właścicieli obór żądać ofiarności, a dopiero obliczenie korzyści, w porównaniu do strat, mogłoby tę ofiarność pobudzić.

Przypatrzmy się jednak bliżej tuberkulinie, jej sporządzeniu, i wysłuchajmy zdania badaczy na tem polu, a przekonamy się że wiara w tuberkulinę jeżeli się niepodnosi, to objaw ten ma może swą racjonalną przyczynę. Niebędę tu robił różnicy między tuberkuliną a tuberkulicydyną Klebsa bo w praktyce tej różnicy niema. A więc tuberkulina jest jadem, czyli toksyną bakterji gruźlicznych, uzyskanym z bulionu, w którym ten grzybek przez 6 do 8 tygodni vegetował. Z tego widzimy że tuberkulina nie jest niczem innym tylko jadem tuberkulicznym. Inaczej się rzecz przedstawia przy szczepieniu ochronnym wściekliczyn, węglika lub dyfterji u koni, serum dostarczyć mających. Przy powyższej wymienionych szczepieniach, używa się kultur sztucznie zdegenerowanych, to jest takich które straciły własność wytwarzania jadu, ale niestraciły własności pobudzania organizmu żywego, do wytworzenia ciał ochronnych tym jadem przeciwdziałających. Organizm który wytworzył w sobie pod wpływem osłabionych mikroorganizmów te specyficzne ciała ochronne, staje się odpornym na rzeczywiste zakażenie, a serum z takiego organizmu ma własności lecznicze. Przy tuberkulinie tego wszystkiego niema. bulion ciał ochronnych niewytwarza, a więc tuberkulina niemoże być lekiem i nim też nie jest.

Logicznie możnaby zatem sądzić, że zdrowe indywidua silniej i szybciej reagują na tuberkulinę jak chore, należałoby może w tym celu, użyć dozy równąjącej się wstrzykniętej, plus przez organizm zakażony wytworzonej. A potwierdza to doświadczenie Ebersa, że sztuki ciężko chore już na tuberkulinę niereagują. Ciekawem by takie było przekonanie się, czy tych 53.33% bydła majdańskiego jakie reagowało, nie powstało z wyżej podanej przyczyny, tymbardziej gdy się zważy, że bydło majdańskie jest drobne, a dawka użytej tuberkuliny była prawdopodobnie taka sama, jaką używano dla pełnej krwi kółosów simentalskich.

Jedno twierdzenie Hueppelgo znanego bakteriologa daje dużo do myślenia i wcale się nie przyczynia do podniesienia wiary w tuberkulinę. Powiada on że takie

Ten krótki i z pewnością niedokładny rys bogatego na wystawie rolnictwa: naprowadza mimowoli pytanie jakie były nazwiska wybitnych jednostek które się głównie do ogólnego dobrobytu przyczyniły. Dobra wola całego społeczeństwa i całe szeregi ludzi oddanych całą siłą sprawie rolnictwa poczyniły od Andrzeja hr. Zamojskiego.

W ostatnich zaś czasach i Antoni Bobrowski, Adam Przanowski, Tadeusz Kawolski, Maksymilian Dobrski, Jan Kleniewski, E. Świeżawski, prof. Sempołowski, Werciański Gustaw, Graf Władysław i t. d. oto kilka nazwisk tych z wielu, którzy czy to swem życiem w praktycznej służbie publicznej czy też poważnemi pracami naukowemi na polu rolnictwa w trudnych politycznych warunkach zapomnieli o sobie, zapomnieli o swoim zawodzie jak prof. Dobrski*), a odali się całości w pracy ekonomicznej.

*) Z powołania prof. chemii rolniczej; z muszonym opuścić stanowisko profesora w Puławach oddał się rolnictwu praktycznemu z małym zasobem środków materialnych, mimo ofiarowania mu katedry rolnictwa w Krakowie.

Cały pawilon księgarski wypełniono pracami na polu rolniczo naukowem. Zaczawszy od naszych najnowszych dzieł naukowych w dziale rolniczym a skończywszy na sprawozdaniach stacyi doświadczalnych lubelskiego i stacyi pracowni bakteriologicznej w Łodzi z uwzględnieniem bakterji rolnictwu szkodliwych i pożytecznych, wszystko razem wzbogaciło ten dział poważny.

Na tem kończyć się na wystawie dział rolniczy kraju, w którym tak wysoko stanął przedewszystkiem przemysł rolniczy, kraju w którym rolnictwo umiejętne przedstawia już pewną historję, pewną tradycję, gdzie widać ciągłość kilkudziesięcioletniej pracy, gdzie gospodarstwa pojedyncze przestały być zwykłymi interesami zależnymi, czy to od wpływów natury, czy też sprytu lub szczęścia jednostek a stają się poważnemi przedsiębiorstwami bo opartymi na pewnej rencie z ziemi, które przy nauce dzisiejszej i pracy produktywnej jednostek uważany być może za warsztat. a nie raz jeszcze jako ślepy interes, jako kopalnię zasobów ziemi. Prócz działu rolniczego i przemysłowego zawierała wystawa lubelska i dział szkolnictwa i nauk, dział etnograficzny, pracy kobiet, przemysł domowy i dział budowlany.

środki lecznicze jak malleina i tuberkulina dadzą się zastąpić proteinami rozmaitych innych bakterii a wynik będzie taki sam.

Z własnego doświadczenia mogę stwierdzić że proteiny bacilusa *fluorescens* i *subtilis* działają zupełnie tak samo, — a przecież nie są to mikroorganizmy chorobotwórcze

Otóż zdaje mnie się że na podstawie wstrzykiwań tuberkuliny tak jak obecnie rzeczy stoją, nieuzyska się podstawy do stworzenia praktycznej i korzystnej ustawy a tępienie bydła na podstawie samych orzeczeń uważam za przedwczesne. Zaś ofiarności pojedynczych hodowców a nawet kraju całego niedoprowadzi do rezultatu ak długo, jak długo nieznajdziemy niezawodnego środka diagnostycznego lub leczniczego.

Mondzielówka 9/8 1901.

J. Krzysatowicz.

Motory benzynowe i spirytusowe w rolnictwie.

Od paru dni młóczę 6 konnym motorem benzynowym systemu „Gnom“ z fabryki w Oberursel. Młocarnia choć stara Claytonowska piętrowa, idzie świetnie i przytem rżnie się jeszcze sieczkę. Ludzie do paru dni z prowadzeniem motoru się obznajomili. Z powodu nieprzerwanego ruchu, który przy użyciu kiera i koni jest niemożliwym; młocarnia młóci o 25% więcej; a rachunek wykazuje że gdy dawniej pracowało 10 koni, które jadły owsa ile chciały, zabijając się fizycznie, dziś kosztuje benzyna do 5 koron przy większych wymiatach. Niejest to jednak to, co być powinno; a co już dziś jest tam, gdzie rząd stara się o podniesienie rolnictwa. W Prusiech gdzie motory te wyrabiają i gdzie one mają już najszersze zastosowanie do poruszania wszystkich machin na jednym folwarku się znajdujących; ani się śni tam komu pędzić je benzyną. Rolnictwo produkuje spirytus ekontyngentowy, a rząd, aby podtrzymać rolnictwo, pozwala denaturować wódkę w każdej gorzelnii i w każdej ilości, a nadto sam na wszystkich dworcach kolei, w miejscowościach gdzie niema gazowni, świeci spirytusem. U nas ustawa dozwala denaturować wódkę ale w najmniejszej ilości 60 hekt. i to w osobnych budynkach z rozmaitemi zastrzeżeniami, a zatem nikt z rolników chyba niemoże z tego dobrodziejstwa korzystać. Trzebaby więc ko-

Osobno w mieście stanęły b. ciekawa wystaw archeologiczna w historycznym gmachu poddominikańskim unii lubelskiej i wystawa naszych artystów malarzy z dzieł Sienkiewiczowskich. W czasie wystawy odbył się zjazd delegatów towarzystw i syndykatów rolniczych i sekcji rolnej warszawskiej przy bardzo szczupłej garstce uczestników z Galicyi i W. Ks. Poznańskiego. Liczny zastęp kolegów Dublańczyków na wystawę przybyłych, odnowił dawne wspomnienia. Rozproszeni po całej Polsce odnowiliśmy myślą miłe i smutne czasy Dublańskie.* Zjazd delegatów zakończył się obiadem urządzonym przez syndykat lubelski na 150 uczestników. Przy podniosłym nastroju, rzeczonej i fachowej rozmowie, zapomniało się chwilowo o naszym austryackim ucisku ekonomicznym a myślą stanęło się przy odrodzeniu całego rolnictwa polskiego którego wystawa lubelska była zapowiedzią. Leon Puzyra.

*) Dla celów czysto fachowych rolniczych w II-gi poniedziałek grudnia po pierwszym, rok rocznie pojeź. w Warszawie, Krakowskie Przedmieście, Sala Sekcji rolnej odbywa się zjazd dawnych Dublańczyków.

niecznie by nasi posłowie w Sejmie i Radzie państwa szczerze się tą sprawą zajęli, by nam wyjednać te dogodności jakie rolnikom pruska ustawa zapewnia, a ja cieszyłbym się by głos mój znalazł u nich posłuch; czas najwyższy by pomyśleć o podtrzymaniu rolnictwa.

Każda sesya Sejmu lub Rady państwa nakłada na rolnictwo nowe ciężary; jeżeli więc niebędziemy korzystać z wynalazków technicznych które nam umożliwiają na pewno znaczną oszczędność na wielu polach produkcji rolniczej; to przepadniemy w krótkce z kretelem, bo ziemię ciągle się obciąża, a ona nieda więcej jak dać może. Każdy, kto ma gorzelnię wie że ekontyngentowy spirytus sprzedaje się niżej kosztów produkcji bo przy cenie 14 koron za hektl. exkott. sprzedaje się ziemniaki po 90 halerzy za 100 kg Przez użycie ekontyngentowej wódki do pędzenia motorów i oświetlenia podniesie się jej zapotrzebowanie a za tem i cenę*. Wielkie dystylarnie niepotrzebują się obawiać tego, że dla celów rolniczych wolno nam będzie wódkę w gorzelnii denaturować; boć im nieodbieramy ich zbytu, otwieramy tylko nowe zapotrzebowanie własne które mamy prawo kryć własną produkcją. Wrócić muszę jeszcze raz do motorów i oświetlenia. Motory spirytusowe i benzynowe wyprą mojem zdaniem lokomobile parowe w najkrótszym czasie, te ostatnie trudne są bowiem do przewozu z powodu ciężkiej budowy, a nadto opał parowej maszyny 4 do 5 razy droższy dziennie od benzyny lub spirytusu do motoru, przy tej samej pracy. Oświetlenie spirytusowe zaś nieda się nawet porównać z naftowym, świeci jasnym białym światłem bez kopceju; 14" lampa daje siłę 80 świec gdy 15" naftowa lampa daje 24 świec ja u siebie w całym domu zaprowadziłem oświetlenie spirytusowe i nieznosiłbym już żółtego światła nafty; tak wzrok przywykł do białego światła, zbliżonego do elektrycznego a kieszeń do oszczędności — bo spirytusu mniej wychodzi jak nafty.

Jaros awice p. Zborów.

Mieczysław Komarnicki

*) Odnośny memoriał do c. k. Rządu i Koła polskiego wysłany już został przez Towarzystwo Gospodarskie z wiosną b. r. Red.

KRONIKA.

Urodzaj chmielu. Stan chmielników według danych z początków sierpnia według doniesień urzędowego biura statystycznego, pogorszył się nieco w Zachodniej Galicyi, wskutek długotrwałej suszy tak że tylko na średni zbiór liczyć tam można. jedynie w okręgach Radłowa, Krakowa, i Ciekowice urodzaj jest zadowalniający. Ceny obecne notują 90—130 koron za 50 kg. We wschodniej części Galicyi także słyhać skargi na pogorszenie się stanu chmielników. Zbiór wczesnego chmielu rozpoczął się już na dobre. Oferują za 56 kg 130—140 koron.

Z Czech. natomiast donoszą o bardzo dobrych urodzajach chmielu, wskutek sprzyjającej pory tegorocznej. W okolicy Zatecu poprawiły się znacznie nawet te kultury które z początkiem lipca nawiedziła rosa miodowa i mszyce, sprawiły to obfite deżce w lipcu. Zbiór rozpoczął się również tymi dniami — i będzie normalnym co do obfitości. Za stary chmiel płacą w Zatecu obecnie 80—110 K za 50 kg — a tendecya jest wogólności zwykła — z powodu mniej korzystnych wiadomości z innych krajów.

W okolicy Auscha również stan przeważnie bardzo zadowalniający. Przy kilku sprzedażach naprzód osiągnięto ceny 100—110 K. za 50 kg. I z innych miejscowości Czech korzystne nadchodzą wieści, a zbiur wogóle wcześniej się odbywa niż w r. głym.

Na Morawach koło Preraw panowała posucha, wskutek tego chmiel trochę ucierpiał i nie równomiernie osadził kwiat. Koło Olumunicy, w ostatnich czasach dużo się poprawiło. Wogóle jednak zbiory będą na morawach niższe jak w r. ubiegłym w Austrii górnej szadź chmielowa mocno chmiel uszkodziła podobnie jak i w Styrii.

Na folwarku Turówka p. Tarnoruda są do nabycia dwa barany „Cotswold“ jeden w czwartym, drugi w trzecim roku, po 85 koron loco staeya Podwołoczyska, w Klatce. 2-3

Krajowa szkoła gorzelnicza w Dublanach

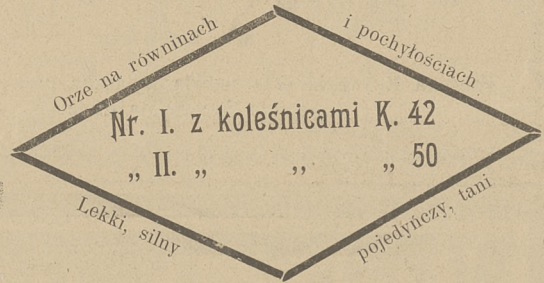
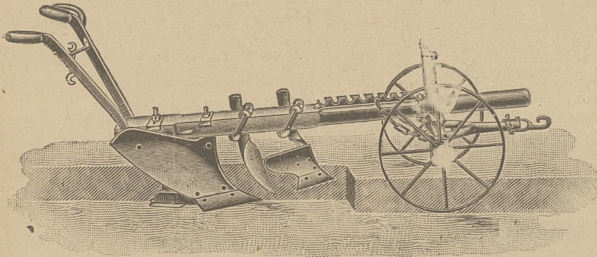
(pod Lwowem)

Wpisy i wykłady rozpoczynają się 1-go października.
Blizszych wiadomości udziela dyrekcyja.

Dr. R. Wawnikiewicz.

Patentowany w Austrii i Węgrzech.

Narlepse patentowane plugi „Globus“ z przyrzadem do regulowania.

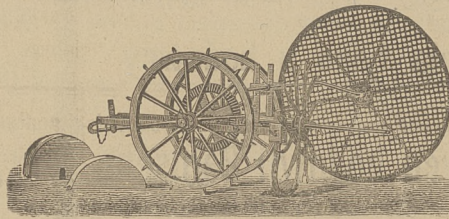
Poleca: MAREK FEUERSTEIN Skład maszyn rolniczych. — Lwów, Grodecka 1. 51.

3-1

Cenniki na żądanie darmo i oplatnie.

SKŁAD

Sprzedaz komisowa
zboża, nasion,
nawozów sztucznych
z gwaranoją
jakości i pochodzenia.

Posrednictwo

w sprzedaży,
kupnie
dzierzawie
dóbr ziemskich.

Dom Komisowo-Rolniczy

Stanisława Komornickiego

we LWOWIE, ulica Sykstuska 1. 35.

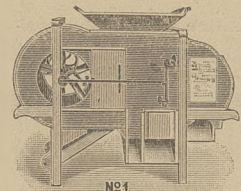
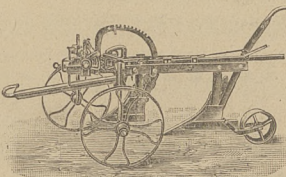
3-1

Spełniając na Galicyę i Bukowinę

Wyłączne zastępstwo fabryki maszyn

H. Cegielskiego Tow. Akcyjne
w Poznaniu

na obecny czas siewów i kopania kartofli poleca
ze swego składu:

- Uniwersalne dwuskibowe plugi „Record“ odznaczone przez Tow. gosp. na konkursowej próbie odbytej w r. b. w Przeworsku.
- Brony całozelazne oryginalne „Laackego“.
- Uniwersalne siewniki rzędowe „Bernburgia“ systemu Hooziera premiiowane najwyższą nagrodą „Grand prix“ na wystawie w Paryżu
- Kartoflarki systemu hr. Münsterera najnowszej konstrukcyi wraz z koszem półkolistym lub kołem siatkowym pomysłu Gutowskiego składającymi wykopane kartofle w jednej groblece po za maszynę nadto wszelkie inne maszyny rolnicze jak niemniej całe urządzenia gorzelni, browarów, młynów i kroszmalni których cenniki i prospekty przesyła na żądanie.

Używana maszyna drenarska

w dobrym stanie na sprzedaż

wiadomość w Domu dla Ziemian

SIEWNIKI MOSONI DRILL KÜHNIGO

do nabycia

w Domu dla Ziemian

we Lwowie.

Fabryka KÜHNIGO nabyła wyłączone prawo wykonywania
patentu Zimermanna (Helensis).

Nie ulega wątpliwości,

że prawdziwe przez tysiące bezstronnych rolników za
pierwszorządne hodowle uznane:

żyto **BAHLSENA** „Tryumf”
„ **BAHLSENA** „Imperial”
„ **BAHLSENA** „Elite” (nowość z r. 1897)
„ **BAHLSENA** „Waza Tryumf” (nowość z r. 1897)
pszenica **BAHLSENA** „Perłówka” (nowość z r. 1898)

są do nabycia tylko u hodowcy

W własnym interesie proszę zażądać:

Katalogu oryginalnych hodowli Bahlsena.

DOM ROLNICZO-PRODUKCYJNY
ERNESTA BAHLSENA W KRAKOWIE.

4-11 Biuro nadawcze ul. Karmelińska 21 — Magazyny 33.

Pszenicę ostkę czerwoną, wypróbo-
waną pienną, odpor-
ną, gruboziarnistą i dorodną sprzedaje po 19
koron za 100 kg wraz z workiem. Zarząd
dóbr Mikulice poczta Przeworsk.

1-3

Młodego osła ogierka, zdolnego do
rozplodu kupi Zarząd
dóbr w Jasionowie poczta Podhorcie koło Zło-
czowa. 2-2

Krajowy kurs mleczarski w Dublinach

Wydział krajowy urzadza w r. b. sześcioty-
godniowy kurs mleczarski przy krajowej mle-
czarni w Dublinach od Lwowa (st. kolejowa
Lwów). — Na kurs ten, który rozpocznie się dnia
1 Października b. r. rozpisuje się konkurs na koszt
podróży, jakoteż zupełnego utrzymania podczas
trwania kursu. — Kandydaci wykazali się winni:
1) ukończoną z dobrym postępowaniem szkołę ludową,
2) świadectwem moralności, 3) ukończonym 16
rokiem życia Pierwszeństwo przysługujące ukoń-
czonym uczniom krajowych niższych szkół rolni-
czych.

Podania wnieść należy do Wydziału krajo-
wego we Lwowie, najpóźniej do dnia 20 wrze-
śnia b. r. 2-3

W Hulczu

o. p. loco stacya ko-
lei Belz są na sprzedaż
BUHAJKI
pełnej i pół krwi rasy **Sim-
menthalskiej** po 40 i 50 ct. za kilo żywej
wagi z obory zarodowej, a z **chlewni zar-
odowej pełnej krwi rasy Yorkschir**
PROSIETA 2, 3 i 4-miesięczne. Blizsza wia-
domość Zarząd dóbr. 6-8

Ważne

dla właścicieli dóbr i gospodarzy rolnych

Dupuya oryginalna zaprawa ziarna do
siewu

do nabycia tylko u firmy

Marek Feuerstein

Lwów, Grodecka 51.

Skład maszyn rolniczych, do sycia
i pomocniczych dla rękodzielników.

Pakiet na 2 mtr. ctn. ziarna 50 hal.
„ „ 1 „ „ „ 26 „

Cenniki maszyn na żądanie darmo i oplatnie.

Pomoc przy porodach

u krów

poradnik dla gospodarzy wiejskich
na podstawie długoletniej praktyki
opracował

Teofil Sochaniewicz

krajowy nauczyciel weterynaryi.

Z licznymi rycinami.
do nabycia po cenie 1 K, 20 h.

w Redakcyi Rolnika

Lwów, ul. Słowackiego 1. 8.

Zarząd dóbr Komorówka

poczta w miejscu

sprzedaje: do siewu oryginalne

Żyto Bahlsenowskie

ziarno najcenniejsze, produkcyi dwuletniej za
100 kg netto: 3-5

Żyto „Elite” 20 Koron

Żyto „Tryumf” 17 Koron

loco stacya kolejowa **Korościatyn**.

Dom komisowy dla bydła

H. Laufer

w Pradze

poleca się Szanownym PT. Właścicielom dóbr
prowadzącym opasy do sprzedaży wszystkich
rodzajów

bydła opasowego i chudego

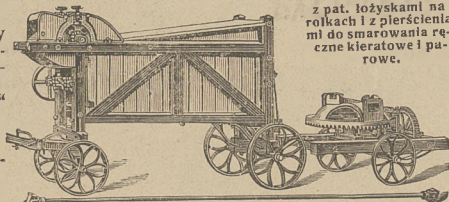
na Pragskim centralnym targu na bydło. (Referen-
cencye galicyjskich Właścicieli dóbr na życzenie
przesyła).

Za najlepsze uznane

Plugi stalowe

1-2-3- i 4 skibowe, brony łukowe członkowane i diagonalne, walce pierścieniowe i giadkie, siewniki „AGRICOLA” żniwiarki i kosiarki grabiarki, rozstrząsacze do siana, patentowane suszarnie do owoców warzyw i t. d., prasy do wina, owoców etc.

Młocarnie z pat. łożyskami na rolkach i z pierścieniami do smarowania ręczne kieratowe i parowe.

Młynki do owoców i winogrod Samoczynne pat. sikawki dla winnic, sadów, do niszczenia pszonaku, „SYPHONIA” Przenośne piece z kotłami. Parniki do paszy

Kieraty na 1 do 8 zwierząt pociągowych, **NAJNOWSZE** młynki do zyszenia zboża.

Tryery, obłuskiwacze do kukurudzy, sieczkarnie- śrutowniki,

Prasy do siana i słomy ręczne, stałe i przenośne jakoteż wszystkie inne maszyny rolnicze wyrabia i dostarcza, najnowszej konstrukcji

PH. MAYFARTH & Co.

ces. król. uprzyw. fabryki maszyn rolniczych 5-6

Założone 1872. Wiedeń II/1, Taborstrasse 71. 750 robotników.

Nagrodzone zwyczajnie 450 medalami złotymi, srebrnymi i honorowymi.

Katalogi ilustrowane darmo. Zastępców poszukuje się

!!! Ważne dla P. T. Obszarów Dworskich !!!

PIOTR MIKOLASCH i SPÓŁKA

polecają po cenach najniższych towar pierwszorzędnej jakości, jakoto: WERNIKSY i OLEJE, lakiery i pokosty do wszelakiego użytku,

Masy i farby do podłóg, woski

Pędzle wszelkiego rodzaju, gąbki, lak, atrament

PIPY do beczek, GAZY na pytle

Środki deszynacyjne jak kresolina, lyzol i t. p.

Przyrządy i przybory do czyszczenia i leczenia koni i bydła,

ŚRODKI OWADOGUBNE,

Wiaderka, hydronety, latarnie gospodarskie

Pasy do maszyn, gurdy, rzemyki, śruby, węże gumowe i konopne

Płyty i sznury do kotłów, holendry

Ceraty, chodniki, rogózki i podściółki, oliwy, zapalki

SZPAGATY, SZNURY

Środki do czyszczenia metalli, jak proszek, mydło, pasta i t. p.

Farbka, kresomal, mydło do prania, świece

Smarowidła, oszernidła i lakiery do skór i uprząży

SZCZOTKI, GRZEBIENIE — ARTYKUŁY GUMOWE

etc., etc.

Sklep i magazyny w domu własnym, ul. Kopernika I. I.

Cenniki na żądanie gratis.

33-52

ZARZĄD DÓBR

br. Romana Potockiego

w Chlebowicach

pošta, telegraf i stacya kolei w miejscu sprzedaje do nasienia: „Zyto Triumph”, „Imperial”, „Petkuskie”, „Schlanstätskie” i „Sybirske” oraz pszenicę „Ghirke” i Horsconours przez selekcję regenerowaną.

4-6

Do Zarządów dóbr!

Kilka nowych stalowych wózków kolebkowych do przewozu buraków, kartofli itp., wraz z odpowiednią ilością szyn, tania do sprzedania. Zapytania pod J. W. 20 do Adm. czasop.

„Perkun”

Fabryka maszyn we Lwowie

Filia Rzeszów

wyrabia jako specyjalność

Młynki do czyszczenia zboża

Cenniki maszyn rolniczych wysyłamy na żądanie.

Marka ochronna!

Marka ochronna!

Porkin wytuczony środek do tuczenia świń.

Porkin powiększa nadzwyczajnie chęć do żarcia.

Porkin zawiera pożyteczne części dla organizmu świń.

Porkin zapobiega róży, zatwardzeniu żołądka i t. d.

Porkin ulepsza mięso, czyni je miększem, cięszem i bielszem, ułatwia trawienie, co też przyjemny smak sprawia.

Porkin 5 dkg. (2-3 łyżki słowe) dla 3 świń 50 dkg. (1 pakunek) dla 30 świń, 1 kg. dla 60 świń, raz dziennie do strawy wnieaszany sprawia po 8-10 dniach, nadzwyczajnie polepszanie.

Porkin daje się chudym świniom nie chciwym żarciu.

Porkin drażni gruczoł ślinny, sprawia silniejszą odłączenie śliny i dlatego lepsze trawienie.

Porkin zapobiega ubyciu większej części pokarmu przez ekskrementa.

Porkin spowoduje szybkie rozwiniecie, wyborne tuczenie i stale zdrowie.

Porkin opłaca się stokrotnie.

Porkin kosztuje: pakunek 80 porcyi 50 dkg. 1 korona zasyla się także w beczkach po 100 kg.

Skład Porkinu Wiedeń IX Bleichrgasse 6

Pompy Wagi

wszystkich rodzajów dla domowego i publicznego użytku, dla gospodarstw budowl i przemysłu.

nowych porównywej konstrukcji

Decymalne-, centesymalne, przemiastnowe i mostowe

z drzewa i żelaza dla celów handlowych, fabrycznych, gospodarskich i innych.

Towarzystwo komandytowe dla fabrykacji pomp i maszyn

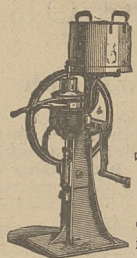
kurki, pipy, rury, węże gumowe i konopne.

W. Garwens, Wiedeń

{ L. Schwarzenbergstrasse 6. I. Wallfischgasse 14.

Katalogi gratis i franco. Do dostania we wszystkich składach maszyn, u pomparzy, etc. Żądać Garwensa: Pompy i Wagi!

Najlepsze zużytkowanie mleka, największy wydatek
masła i najlepsze masło
są tylko wtedy możliwe, jeżeli się oddziela śmietankę
z mleka za pomocą centryfugi

ALFA SEPARATOR

1/4 miliona centryfug w użyciu, 500 pierwszych nagród.
Grand Prix Paris 1900.

Wszelkie przyrządy potrzebne w gospodarstwie mlecznym: Kierźnie, wygniatacze, chłodnice, naczynia i konwie z blachy stalowej.

Zakładanie zupełnych miedzarni ręcznych i parowych.

TOWARZYSTWO AKCYJNE

ALFA SEPARATOR

22-35 Wiedeń XVI. Gangelbauergasse Nr. 29.

Cenniki i pouczające broszury darmo. — Należy żądać „Alfa-Mittheilungen“.

Polecamy do siewu

Pszencę ostkę galic. czerwoną
uszlachetnioną drogą ścisłej selekcyi z lo-
dowli w Grodkowicach:

- a) „Elita“ z roślin ręką wybieranych K. 28
  - b) „Selekcyjna“ pierwsza reprodu- „ 25
kcyja Elity
- Zyto polskie od lat kilkunastu stale
na jednym folwaraku w ziemi pi-
szczyńskiej uprawiane „ 23

Ceny rozumieją się za 100 kg netto bez
worka loco stacya **Kraków** lub **Podłęże**.
Worki nowe grube po 1 K. za sztukę.

Pszonica Grodkowicka, której uszlachetnie-
nie prowadzi się od lat pięciu pod kierunkiem
prof. Dr. Paźmowskiego, okazała się przy po-
równawczej uprawie przeprowadzonej pod kie-
runkiem stacyi botaniczno-rolniczej we Lwowie
w dobrach Mikulińce Wielk. Jerzego Turnana,
z pomiędzy kilkunastu odmian pszenic krajowych
i zakrajowych najlepszą i najplenniejszą. Na
mrozy zupełnie wytrzymała, rdzy zgola nie pod-
pada, skłonę ma grubą i sztywną ziarno nad-
duże i szlachetne.

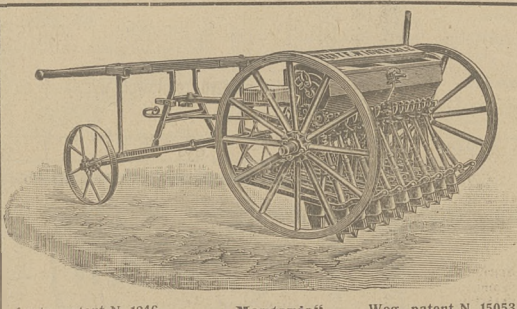
Zamówienia przyjmuje: **Związek hand-
lowy Kółek rolniczych w Krako-
wie i filie tegoż w Lwowie (Pańska 21),
w Rzeszowie i w Wieliczce.** 2-6

Do sprzedania pasteka składająca
się z 33 uli, w czem
leżaków, reszta Dzierżony. **Roczny knur**
czystej krwi Yorkschir, z chlewni szkoły rolni-
czej w Dublinach. Zgłoszenia przyjmuje **Fol-
wark Mokrzan** poczta **Czerchawa**.
2-3

Buhajki rozplodowe rasy Bern-Simmen-
thal ma do zbycia obora zandawa
spadkobierców ś. p. Szedbeja w **Bohorod-
czynie** poczta **Ottynia**.
2-3

Miechy
b. ciemaszny, kowadła
stal. śródszaki, sznajdzy i t. d.
wagi na bydło, pompy do spirytusów i
silkawki polecanej najtaniej
J. NEUBERGER i Ska
Lwów, Gródecka 53.
Maszyny rolnicze
Wichterlego.

Najwyższe odznaczenia od Ck. Tow. gosp. i Minist. roln. w Wiedniu, od Akademii wynal. w Paryżu,
od Dyrekcyi dóbr Cesars. i od Król. Węgierskich domów.

Wysiew wszystkich nasion za
pomocą jednego walu i jednego tryba.
Niejednostajna jazda i wstrzą-
sienia bez wpływu, żaden regulator.

Wichterlego siewnik uniwersalny
„MONTANIA“
polecają
najtaniej

Seje na równinach i pochyłościach.
Łożki silny, pojedynczy, tani.

J. Neuberger i Ska Lwów, Gródecka 53.
Opisy i cenniki darmo i oplatnie.

Austr. patent N. 1246. „Montania“ Weg. patent N. 15053.

KOMITET C. K. GAL. TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO we Lwowie, ul. Słowackiego 8

sprowadza dla członków swoich

wszelkie nawozy sztuczne

wedle warunków specjalnego cennika.

**Rabaty przyznane Komitetowi przez fa-
bryki przy odbiorze wielkiej ilości nawo-
zów rozdziela się z końcem roku pomię-
dzy odbiorców.**